

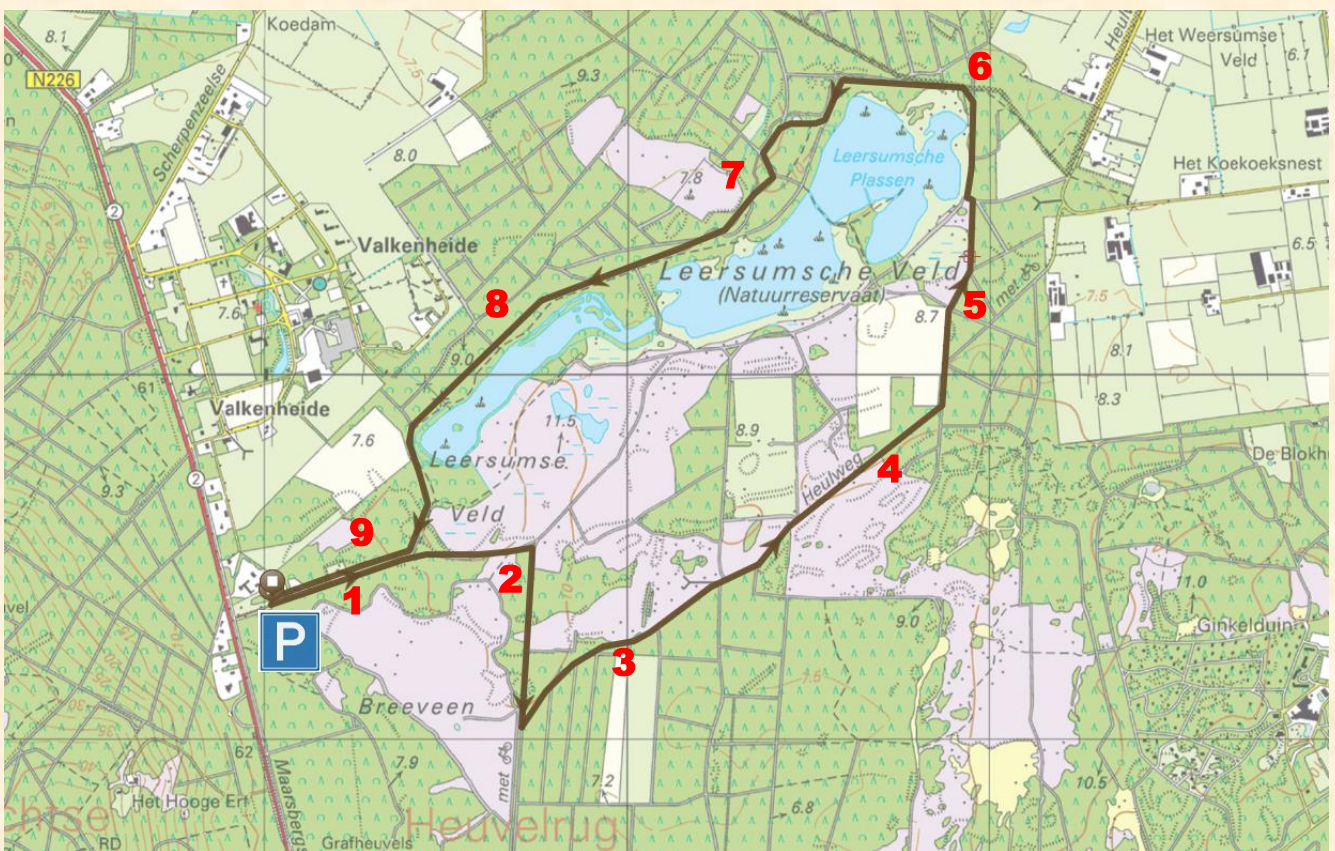

het Leersumse Veld

Voor de degenen die al wandelend een representatief beeld van het Leersumse Veld willen krijgen beschreven wij een route. Het tracé ervan valt grotendeels samen met dat van de gemarkeerde route die Staatsbosbeheer in het gebied uitzette. Die route loopt over grote lengte vrij dicht langs de Leersumse Plassen.

Ze bewaart echter enkele honderden meters afstand tot de zuidostrand van de vennenzone. Dit houdt met name verband met het feit dat de route dan deels zou lopen door een gebied dat vanwege zijn betekenis als broedgebied van 15 maart tot en met 15 juli niet vrij toegankelijk is.

Langs de routes staan her en der enkele bankjes, waarvan sommige gezelschap genieten van een picknicktafel.

Route 6,4 km. Voor de GPS RouteYou versie, klik [hier](#).

1. Vanuit de toegang bij de Maarsbergse Weg lopen wij eerst een eindje via een brede zandweg het bos in. Links worden dan successievelijk het activiteitencentrum De Veldschuur en een woning gepasseerd. De weg laat ons kennismaken met een enigszins geaccidenteerd bosgedeelte waar enkele hoger gelegen plekken door een klifje worden gemarkeerd. Enkele van deze klifjes ontstonden waarschijnlijk door verstuing van mul getrapte droge delen van zandpaden.

2. Na enkele honderden meters slaat de route op een Y-splitsing schuin rechtsaf. Ze volgt dan de gelobde zuidrand van de langgerekte laagte waarin de Leersumse Plassen ontstonden. De contouren ervan worden enigermate geaccentueerd door een geïsoleerde groep zwarte dennen. Iets verderop zien we een markante kleine heuvel een heideterrein domineren. De heuvel is waarschijnlijk een van de nog gave windvormingen uit de laatste ijstijd. Even voor de heuvel biedt een driesprong de mogelijkheid opnieuw rechtsaf te slaan. We komen dan terecht op een van de meridiaal georiënteerde zandwegen die in de tweede helft van de negentiende eeuw ten zuiden van de

Leersumse Plassen werden aangelegd. Deze weg doorsnijdt een enigszins geaccidenteerd gebied met verspreide kleine heuvels en ruggen waar de geaccidenteerde dekzandvormingen uit de laatste ijstijd slechts in beperkte mate door latere verstuingen werden verbouwd. Door die verstuingen ontstond waarschijnlijk de kleine trog die ons pad kruist. Een eindje verderop passeert het pad een markante kleine heuvel. Niet lang daarna verrast de route ons met een uitzicht op de heide van het Breeveen.

3. Bij de plek waar dat het geval is slaan we scherp linksaf om een groot deel van de geel gemarkeerde route te gaan volgen. Rechts passeren we dan een jong naaldbos dat op het westelijk deel van een enclave voormalig cultuurland werd geplant. Niet lang daarna presenteert zich ook het behouden deel van de agrarische enclave.

Links van de zandweg die we nu bewandelen is de ambiance een met bos en heide begroeid dekzandgebied dat in het recente verleden plaatselijk nogal door verstuingen werd verbouwd.

4. Voorbij een X-kruising met het Kors Paterpad doorsnijdt de route een gebied waar de oppervlakte heide sinds de negentiger jaren sterk werd uitgebreid. Vooral rechts van de weg gebeurde dat in een reliëfrijk gebied, waar markante dekzandruggen gedeeltelijk door latere verstuingen werden verbouwd. Op enkele sterk asymmetrische ruggen zijn er bankjes en picknicktafels geplaatst. Ze bieden de mogelijkheid rustend te genieten van een inspirerend panorama. De belevingswaarde daarvan wordt voornamelijk bepaald door de overzienbaarheid van een aantrekkelijke geomorfologische gesteldheid en de (kleurrijke) heide- en grasvegetaties die haar stofferen.

5. Enkele honderden meters verderop kiest de route voor een noordelijke koers door schuin linksaf te slaan. Links loopt ze dan eerst langs een behouden gebleven enclave akkerland.

Vervolgens passeert ze een open natuurgebied waar een dekzandrug een terreindepressie omarmt. Intussen houden ons rechts enkele monumentale naaldhoutopstanden gezelschap. Even later komen we terecht op een gecompliceerd kruispunt.

Dat kruispunt is de plek waar degenen die het wandelgebied aan de oostrand binnenkomen de beschreven route kunnen gaan volgen, door er rechtsaf te slaan.

6. Voorbij het kruispunt blijft het geopad zijn noordelijke koers nog enkele honderden meters trouw om vervolgens naar links af te buigen. Het loopt dan om het noordoostelijke einde van de vennenzone heen. Rechts passeren wij er een aaneengesloten bosgebied dat minder sterk geaccidenteerd is dan de zuidoostelijke omgeving van de vennenzone. Dit bosgebied ligt vrijwel geheel op het grondgebied van de gemeente Woudenberg.

7. Na enkele honderden meters vrijwel westwaarts te hebben gelopen draait onze route andermaal naar links. Al snel krijgen we links nu een vogelkijkhut te zien. Bij de hut wordt het geopad een bochtige weg, die slechts gedeeltelijk samenvalt met de gemarkeerde route. De weg slingert over de relatief hooggelegen zone, die de vennen aan de noordwestzijde flankeert. Over de slingerende bosweg lopend komen we successievelijk langs een bosvijvertje en voormalig erf waarop vroeger enige bebouwing stond. In de omgeving van het erf zijn twee enclaves cultuurland aan de levende natuur teruggegeven. De bochtige weg loopt vlak langs de verreweg grootste enclave die we in de lengterichting kunnen overzien. Daarbij is duidelijk waar te nemen dat de hooggelegen zone door een klifje wordt gemarkeerd. In de buurt van de enclave staan lokaal rododendrons in het bos.

8. Een eindje verderop komen we weer terecht op de gemarkeerde route, die de noordwestrand van de vennenzone bijna overal op vrij korte afstand secondeert. We lopen dan langs een zone oud loofbos met veel hoge eiken. De bomen worden er meer en meer vervangen door linden. Dat biedt zowel de bosbouw als een aantal bijzondere plantensoorten interessante ecologische perspectieven. Verder doorlopend zien wij voor ons op een gegeven moment een enigszins geaccidenteerde akker. We zijn dan weer teruggekeerd naar het zuidwestelijk "begin" van de vennenzone. De gemarkeerde route draait er andermaal naar links om ons terug te brengen naar de westelijke toegangsweg van het wandelgebied.

9. Die toegangsweg bereiken we op de Y-kruising waar we kort na het begin van de wandeling schuin rechtsaf gingen. Voor de terugkeer naar de Maarsbergse Weg doen wij dit nu weer. De toegangsweg wordt tijdens de wandeling dus visa versa gelopen.

Door de wandeling(en) leerden wij het Leersumse Veld kennen als een bos-, heide- en vennengebied waarvan de genese en uiterlijke kenmerken doen denken aan de voedselarme geaccidenteerde dek- en stuifzanden van Noord Brabant. De genese ervan verliep waarschijnlijk echter anders.

Toelichting

Het wandelgebied ligt op het brede lage terras dat de door Scandinavisch landijs opgestuwde hogere delen van de Utrechtse Heuvelrug scheidt van de Gelderse Vallei.

Dergelijke terrassen komen ook elders onderaan opgestuwde zones voor. Het is in veel gevallen nog onduidelijk in hoeverre bulldozerend landijs, smeltwater en/of de wind verantwoordelijk waren voor hun ontstaan. Vanwege hun ligging doopten wij de geofenomenen stuwwalzoomterrassen.

Ter plekke van het Leersumse Veld heeft de wind althans later een belangrijke rol gespeeld bij de vorming ervan. Deze geo-actor deed dat door tijdens droge fasen van de laatste ijstijd geregeld fijn (met sneeuw meekomend) zand naar het gebied te transporteren en dat er tamelijk gelijkmatig over uit te spreiden. Aldus ontstonden de zogenaamde dekzanden.

Op het Leersumse Veld onderscheidt het stuwwalzoomterras langs de Gelderse Vallei zich door de aanwezigheid van een langgerekte ondiepe laagte met meertjes waar veenvorming mogelijk was. De laagte was vermoedelijk een in de richting van de Gelderse Vallei lopend smeltwaterdal, dat tegen het einde van de laatste ijstijd enigermate door de wind met zand werd opgevuld.

In de noordwesthoek van het wandelgebied herinnert een grafheuvel aan de prehistorische activiteiten van de mens in de bronstijd.

Evenals andere gebieden met droge zandgronden werd het Leersumse Veld sinds de bronstijd vrijwel geheel ontbost en vele eeuwen overwegend als (gemeenschappelijke) graasgrond gebruikt. Steppe- en heidevegetaties gingen nu domineren. Met name onder de heide ontstonden daardoor gunstige omstandigheden voor een oppervlakkige uitloging van de windzanden.

De boerenhuishoudens hadden vroeger overigens primair belangstelling voor gebieden waar zowel akkerbouw als veeteelt kon worden bedreven en bovendien hooioogsten mogelijk waren. Dat was aan de buitenrand van het stuwwalzoomterras het geval. Daar is dan ook al vele eeuwen geleden een zone ontgonnen. Zoals gebruikelijk zouden de boerderijen er tussen het akkerland en de belangrijkste weidegronden worden gesitueerd en onderling verbonden raken door een weg. Die verbinding werd Haarweg genoemd, wat wijst op zijn ligging op en bij vroeger beboste hoogten.

Sinds de ontbossing leidde vooral overbegrazing tot het ontstaan van kale plekken, die met name bij langdurige droogte gingen stuiven. Later zouden die verstuivingen her en der ook bevorderd worden door het steken van plagen. De dekzanden met een reliëfrijk oppervlak lijken het meest door de verstuivingen te zijn verbouwd.

Zowel sommige geïsoleerd gelegen stukken agrarisch cultuurland als de bestuurlijke invloedssferen van de dorpen werden op veel plaatsen gemarkeerd door een greppel en wal. In het wandelgebied is dat vooral in de bossen ten noorden en oosten van de Leersumse Plassen te zien.

In 1730 begon de ontvening van de ondiepe dalachtige laagte waarin nu de Leersumse Plassen zijn gelegen. Daarbij werd eerst alleen hoogveen afgegraven. Na veertig jaar werd echter overgegaan tot het wegbaggeren van het veen onder de grondwaterspiegel. Aldus ontstonden de huidige plassen van de laagte.

De ontveningen vonden plaats op gronden die later eigendom werden van de gemeente Leersum. Deze verkocht haar bezit in het noordelijk deel van het Leersumse Veld echter toen bijna al het veen was weggegraven. Ruim 80 ha van de Leersumse Plassen en omgeving werden toen eigendom van de Amsterdammer M.C. Verloop.

Sinds het begin van de vorige eeuw onderging het landschap in de omgeving van de Leersumse Plassen nog grote veranderingen. Zo werd het vrijwel vlakke westelijk deel van de heide op veel plaatsen agrarisch cultuurland. Elders werden plaatselijk wat reliëfrijkere delen van het stuwwalzoomterras in de vorige eeuw over flinke aaneengesloten oppervlakten bebost.

Bezuiden de vennen zijn enkele stukjes heidebeplanting met opgaand houtgewas bespaard gebleven. Bovendien zijn er sinds 1990 weer stukken bos verheid. De in het gebied gelegen enclaves agrarisch gebied zijn toen grotendeels ook in open natuurterrein getransformeerd of bebost.

Het wandelgebied werd in de vorige eeuw vrijwel geheel staatseigendom. Bovendien kwam het binnen de begrenzing van het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug te liggen.

Tegenwoordig worden de grotere heideterreinen van het Leersumse Veld en enkele daaraan grenzende bosgedeelten begraasd door Italiaanse bergkoeien en schapen. De graasgronden vormen een aaneengesloten gebied, dat geheel werd omrasterd, maar via een aantal klaphekjes toegankelijk bleef.

Buitenlangs de noordwestrand van de vennenlaagte worden veel bomen van een relatief hoog gelegen zone oud loofbos gefaseerd vervangen door linden. Dat biedt zowel de bosbouw als sommige bijzondere plantensoorten ecologisch interessante perspectieven.

Alle rechten met betrekking tot de tekst en het kaartmateriaal uit deze uitgave berusten bij stichting Telluris. Persoonlijk gebruik van de uitgave is toegestaan maar niet voor zakelijke en commerciële doeleinden tenzij dit schriftelijk met de rechthebbende(n) is overeen gekomen.

Voor de foto's is de rechthebbende Stichting Geopark Heuvelrug i.o. of haar rechtsopvolger.